

Marinkás György*

Gondolatok a lengyel alkotmány és az uniós jog viszonyáról, különös tekintettel a Lengyel Alkotmánybíróság K-3/21. sz. határozatára

1. BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

2023. július 17-én az Európai Bizottság keresetet indított Lengyelországgal szemben az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) előtt, mert álláspontja szerint a lengyel alkotmánybíróság (*Trybunał Konstytucyjny*, a továbbiakban: TK) ítélezési gyakorlatával megsértette az uniós jogot.¹ A kötelezettségszegési eljárás 2021. december 22-i felszólító levél megküldésével indult,² válaszul a TK 2021. július 14-i, P-7/20. sz. határozatára,³ valamint a – jelen cikk fókuszát képező – 2021. október 7-i K-3/21. számú határozatára,⁴ amelyekben a TK az uniós szerződések egyes rendelkezéseinek bizonyos értelmezését a lengyel alkotmánnyal (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*) összeegyeztethetetlennek minősítette. Mindezzel kifejezetten kétségbe vonta az uniós jog elsőbbségét és az EUB ítéleteinek kötelező jellegét. Mi több, a K-3/21. sz. határozatban az EUB pártatlanságát is megkérdőjelezte.

A fent említett heves reakciók okainak megértése érdekében a szerző véleménye szerint érdemes megvizsgálni a TK 'K-3/21. előtti' ítélezési gyakorlatát⁵ azon elemek azonosítása érdekében, amelyek már korábban is jelen voltak az ítélezési gyakorlatban, és összehasonlítani az új elemekkel, amelyeket a 2021. október 7-i döntésben vezetett be. A TK – a magyar alkotmánybírósággal ellentétben, amely 2016-ig várt vele⁶ – már nem sokkal az uniós csatlakozást követően, a K-18/04. sz. határozatában kifejtette álláspontját a lengyel alkotmány és az uniós jog közötti kapcsolatról.⁷ Később

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Európai és Nemzetközi Jogi Intézet. Kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Közjogi Kutatási Főosztály.

- 1 C-448/23. sz. ügy 2023. július 17-én benyújtott kereset – Európai Bizottság kontra Lengyel Köztársaság
- 2 European Commission: Commission launches infringement procedure against Poland for violations of EU law by its Constitutional Tribunal. Press Release, Brussels, 22 December 2021 (IP/21/7070). https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/%5Beuropa_tokens:europa_interface_language%5D/ip_21_7070 [letöltve: 2024. 01. 04.]
- 3 A P-7/20. sz. határozatban a TK kimondta az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével együtt olvasott EUMSZ. 279. cikk érvénytelenségét, amennyiben azokra alapozva az Európai Unió Bírósága *ultra vires* módon eljárva kötelezettségeket ró a Lengyel Köztársaságra, mint uniós tagállamra azáltal, hogy a lengyel bíróságok szervezeti felépítésére és működésére, valamint az e bíróságok előtti eljárás módjára vonatkozó ideiglenes intézkedéseket ír elő. Mindez a TK szerint ellentétes a Lengyel Köztársaság Alkotmányának 2. cikkével, 7. cikkével, 8. cikkének (1) bekezdésével és 90. cikkének (1) bekezdésével, összefüggésben a 4. cikk (1) bekezdésével, és e körben nem tartozik az Alkotmány 91. cikkének (1)–(3) bekezdésében foglalt elsőbbségi és közvetlen alkalmazási elvek hatálya alá. TK, P-7/20. (2021. július 14.) – A döntés rendelkezésé rész angol nyelven elérhető: <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawka?&pokaz=dokumenty&sygnatura=P%207%20> [letöltve: 2024. 01. 04.]
- 4 TK, K-3/21. sz. határozat (2021. október 7.) – A döntés rendelkezésé rész angol nyelven elérhető: <https://trybunal.gov.pl/en/hearings/judgments/art/11662-ocena-zgodnosci-z-konstytucja-rp-wybranych-przepisow-traktatu-o-unii-europejskiej> [letöltve: 2024. 01. 04.]

5 Fryderyk ZOLL, Katarzyna POŁUDNIAK-GIERZ, Wojciech BAŃCZYK: *Primacy of EU law and jurisprudence of Polish Constitutional Tribunal*, Study requested by the European Parliament's Committee on Legal Affairs, PE 732.475, 2022. 37.

6 A magyar alkotmánybíróság által alkalmazott „kétágú rendszert” – melyben a közösségi (uniós) jog alkotmányos értelemben a belső jog része, és ennek megfelelően más alkotmányossági elbírálásban részesül, mint a nemzetközi jog – részletesen bemutatja *Chronowski Nóra* a jelen lábjegyzetben idézett 2019-es IJOTEN cikke. Említést érdemel, hogy az alkotmányos identitás, mint fogalom a magyar Alkotmánybíróság joggyakorlatában a *Trócsányi László* alkotmánybíró által a 143/2010. (VII. 14.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában szerepelt először *expressis verbis*. Jóllehet Kovács Péter alkotmánybíró már az 1053/E/2005 AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásának 3. pontjában is említést tett arról, hogy: „Az Európai Unió intézményeiben és tagállamaiban az elmúlt évtizedekben többször is komoly alkotmányjogi és közösségi jogi vitákat váltott ki az a kérdés, hogy az alkotmánybíróságok a fenti sajátosságok és összefüggések figyelembevételével érvényesíthetik-e alkotmányvédő funkciójukat” – A kétágú rendszert illetően lásd: *CHRONOWSKI Nóra*: Az Európai Unió jogának viszonya a magyar joggal. In: *JAKAB András et al., (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (IJOTEN)* 2019, para. 20. <http://ijoten.hu/szocikk/az-europai-unio-joganak-viszonya-amagyar-joggal> [letöltve: 2024. 01. 04.]; A törzsszövegben említett 2016-os dátumhoz köthető 22/2016. (XII. 5.) határozat kapcsán lásd *VARGA Zs. András*: Az alkotmánybíróságok szerepe a nemzeti/alkotmányos önazonosság védelmében. *Iustum Aequum Salutare*, 2018, XIV., 2. pp. 21–28.; az alkotmányos identitás témakörében lásd továbbá: *ORBÁN Endre*: *Alkotmányos identitás az Európai Unióban*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, Budapest, Magyarország, 2020, 224.; *TRIBL Norbert*: *Az alkotmányos identitás funkciója és alkalmazhatósága a szupranacionális térben*. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem, 2020, 216.

7 TK, K-18/04. sz. határozat (2005. május 11.); Az ügy részletes elemzését lásd: *Krystyna KOWALIK-BAŃCZYK*: Should We Polish It Up? The Polish Constitutional Tribunal and the Idea of Supremacy of EU Law. *German Law Journal*, 2005, (6)10 (Special issue – Articles German Federalism: Theory and Recent Developments), 1355–1366.

a K-32/09.⁸ döntésében – amely a TK 'Lisszabon ügye' – és a K-45/09.⁹ döntésében tovább cizellálta a kérdést. Végül érdemes megemlíteni az *európai elfogatóparancsról* szóló P-1/05.¹⁰ határozatot, amely szintén elemzi a nemzeti és az uniós jog nexusát. A jelen cikk szerzője a fent említett négy mérföldkőnek tekinthető ítéletet vizsgálta meg, és négy megállapítást vont le a TK 'K-3/21. előtti' ítélezési gyakorlatáról a lengyel alkotmány és az uniós jog közötti kapcsolatra vonatkozóan. A TK már a kezdetektől – azaz a csatlakozás időpontjától – arra az álláspontra helyezkedett, hogy *i)* a tagállamok a 'szerződések urai', és a hatáskörök átruházása nem teremthet olyan „helyzetet, amely megakadályozná a Lengyel Köztársaságot abban, hogy szuverén és demokratikus államként működjön.”¹¹ Ugyanakkor a 'K-3/21. előtti' ítélezési gyakorlatában e határozott álláspont ellenére a TK elfogadni látszott, hogy az uniós jog – a nemzetközi jogban általánosan bevett szabályokkal ellentétben – bizonyos mértékig tovább fejlődhet ahhoz képest, amiben a szerződések urai – azaz a tagállamok – az Alapító Szerződésekben megállapodtak. Ennek egyik feltételül *ii)* az alkotmány lengyel jogrendszeren belüli szupremáciájának fennmaradását szabta, amelynek megfelelően az alkotmány az ország jogrendszerének legfőbb jogforrása marad, amely nem hajlik meg az uniós jog előtt.¹² Ugyanakkor kiemelés érdemel, hogy a szupremácia a 'K-3/21. előtti' felfogásban csak a nemzeti jogszabályokra terjedt ki. A *iii)* TK ragaszkodott a kölcsönös tisztelet és az *együttműködő alkotmányosság*¹³ eszméjéhez, ebből kifolyólag tartózkodott az uniós jog értékelésétől, valamint többször hangsúlyozta, hogy tiszteletben tartja az EUB hatáskörét. Úgy vélte, a lojális együttműködés elve nem teszi lehetővé a tagállamok számára, hogy az uniós jog normáit megfosszák jogi kötőerejüktől.

Ennek megfelelően – amennyiben szükségesnek látta¹⁴ – alkalmazta az előzetes döntéshozatali eljárást. Végül, de nem utolsósorban arra az álláspontra helyezkedett, hogy *iv)* az uniós jog a hazai jogrendszer részévé vált, és hogy mindkét jogrendszer azonos értékeket vall.

8 TK, K-32/09. sz. határozat (2010. november 24.).

9 TK, K-45/09. sz. határozat (2011. november 16.).

10 TK, P-1/05. sz. határozat (2005. április 27.); A TK és a BVerfG Európai Elfogató Parancssal való összevetését lásd Dorota LECZYKIEWICZ: Trybunał Konstytucyjny (Polish Constitutional Tribunal), Judgment of 27 April 2005, No. P 1/05', *Common Market Law Review*, 2006 43(4), 1181–1191.

11 E megállapítás egyebekben világosan mutatja a német Szövetségi Alkotmánybíróság (Bundesverfassungsgericht, BVerfG) hatását a lengyel taláros testület esetjogára. Lásd a BVerfG 'Maastricht' határozatát: BVerfG, Urteil vom 12. Oktober 1993 – 2 BvR 2134/92 –, 2 BvR 2159/92.

12 A másik feltétel, hogy a tagállamok megtartják az ellenőrzést e 'fejlődés' felett azáltal, hogy részt vesznek az uniós intézmények döntéshozatali eljárásaiban. Az uniós intézmények működését és a döntéshozatali eljárásukat a TK a korábbi ítélezési gyakorlatában értékelte, és úgy vélte, hogy az megfelel a demokratikus legitimitáció kritériumainak, sőt hangsúlyozta, hogy a 'demokratikus jogállam elve' nem alkalmazható az olyan nemzetközi intézmények értékelésére, mint az EU. Jóllehet a TK nem mondta ki *expressis verbis*, de a szerző szerint e megállapítások alapján nemzetközi szervezeteknek e tekintetben alacsonyabb követelményeknek kell megfelelniük.

13 SAJÓ András: Miért nehéz tantárgy az együttműködő alkotmányosság? A magyar alkotmánybíróság és a közösségi jog elsőbbsége. *Fundamentum*, 2004/3., 89–96.

14 EUB C-390/15. sz. Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO), ítélet, 2017. március 7.

2. A K-3/21. SZ. ÍTÉLET RENDELKEZŐ RÉSZÉ ÉS AZ ARRA ADOTT REAKCIÓK

2021. október 7-én a TK helyt adott a miniszterelnök (*Prezes Rady Ministrów*) indítványának, és határozatában (*wyrok*) kimondta az Európai Unióról szóló Szerződés (a továbbiakban: EUSZ) egyes cikkeinek – adott (túl)értelmezés keretein belüli – alkotmányellenességét:

I. Az EUSZ 1. cikk első két fordulatainak [összefüggésben az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével] olyan értelmezése, amely szerint az egyenlő és szuverén államok által létrehozott Európai Unió esetében „*az Európa népei közötti egyre szorosabb egység*”, és az integráció – az uniós jogra, valamint az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB) jogértelmezésére épülve – *új szakasza' azt jelenti, hogy:*

- i)* az Európai Unió szervei a Lengyel Köztársaság által a Szerződésekben átruházott *hatásköröket túllépve működnek;*
- ii)* az alkotmány *megszűnik* a Lengyel Köztársaság legmagasabb szinten kötelező és alkalmazandó jogszabályaként funkcionálni;
- iii)* a Lengyel Köztársaság *nem működhet úgy, mint egy szuverén, demokratikus állam;*

ellentétes a lengyel alkotmány 2., 8. cikk és 90. cikk (1) bekezdésével.

II. Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdés második fordulata, abban az értelmezésben, hogy az *uniós jog által szabályozott területeken való hatékonyabb jogvédelem biztosítása érdekében az országos bíróságoknak* (törvényszékek, közigazgatási bíróságok, katonai bíróságok és a Legfelsőbb Bíróság) *jogukban áll, hogy*

- i)* az ítélethozatal során *megkerülik* az alkotmány rendelkezéseit, ellentétes az alkotmány 2. cikkével, 7. cikkével, 8. cikk (1) bekezdésével, 90. cikk (1) bekezdésével, 178. cikk (1) bekezdésével;
- ii)* az ítéletüket *nem kötelező erejű, vagy a Sejm által hatályon kívül helyezett, valamint az alkotmánybíróság által alkotmányellenesnek minősített szabályokra alapozzák*, ellentétes a lengyel alkotmány 2. cikk, 7. cikk, 8. cikk (1) bekezdés, 178. cikk (1) bekezdés, valamint 190. cikk (1) bekezdésével.

III. Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdés második fordulata és az EUSZ 2. cikke abban az értelmezésben, hogy az *uniós jog által szabályozott területeken való hatékonyabb jogvédelem biztosítása érdekében az országos bíróságoknak* (törvényszékek, közigazgatási bíróságok, katonai bíróságok és a Legfelsőbb Bíróság) *jogukban áll, hogy*

- i)* *felülvizsgálják a bírák kinevezési folyamatának jogszerűségét, különösen Lengyel Köztársaság elnöke által tett kinevezési aktus törvényességét, ellentétes a lengyel alkotmány 2. cikkével, 8. cikk (1) bekezdésével, 90. cikk (1) bekezdésével, 179. cikkével összefüggésben a 144. cikk (3) bekezdés 17. pontjával;*
- ii)* *ellenőrizték az Országos Bírói Tanács által a bíró kinevezésére irányuló javaslat jogszerűségét ellen-*

tetés a lengyel alkotmány 2. cikkével, 8. cikk (1) bekezdésével, 90. cikk (1) bekezdésével, 186. cikk (1) bekezdésével;

- iii) a bíró kinevezésével kapcsolatos *eljárási hibákat állapítsanak meg, megkérdőjelezzék a kinevezés joghatását, valamint megtagadják egy, az alkotmány 179. cikkével összhangban kinevezett bíró tisztségének elismerését, ellentétes az alkotmány 2. cikkével, 8. cikk (1) bekezdésével, 90. cikk (1) bekezdésével, valamint a 179. cikkével összefüggésben a 144. cikk (3) bekezdés 17. pontjával.*¹⁵

A döntés rendelkező részének közzétételét követően Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke kijelentette, hogy a Bizottság a Szerződések által ráruházott valamennyi hatáskörét felhasználja az uniós jog érvényesülésének biztosítása érdekében.¹⁶ Amint mondta: „A szerződéseink egyértelműek. Az EUB valamennyi ítélete kötelező az összes tagállami hatóságra, így a nemzeti bíróságokra is. Az uniós jog elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben, beleértve az alkotmányos rendelkezéseket is. Ezt az Európai Unió tagjaként minden tagállam vállalta.”¹⁷ A Bizottság – ahogyan fentebb már említésre került – megindította a kötelezettségszegési eljárást.¹⁸ Az Európai Parlament 2021. október 21-i állásfoglalásában meglehetősen éles hangot ütött meg, amikor kijelentette, hogy: „[az Európai Parlament] mély sajnálatát fejezi ki az illegitim ’alkotmánybíróság’ 2021. október 7-i határozata miatt, amelyet az értékek és jogszabályok európai közössége elleni támadásnak tekint, amely aláássa az uniós jog elsőbbségét, mint az Uniónak az EUB állandó ítélkezési gyakorlatával összhangban álló egyik alapelvét [...]” Az EP továbbá „[mély aggodalmát fejezte ki] amiatt, hogy ez a döntés veszélyes precedenst teremthet; hangsúlyozza, hogy az illegitim ’alkotmánybíróság’ nemcsak a jogi legitimitásnak és függetlenségnek van híján, hanem a lengyel alkotmány értelmezésére sem jogosult [...]”¹⁹

A döntés belföldön is nagy port kavart: a Lengyel Tudományos Akadémia (*Polska Akademia Nauk*) 2021. október 12-i határozatában²⁰ bírálta a döntést, amivel a lengyel

egyetemek jogi karainak dékánjai is egyetértettek.²¹ 2021. október 10-én huszonhat volt alkotmánybíró cáfolta az Alkotmánybíróság állításait. Érveiket 10 pontban mutatták be.²² Kettlen közülük, nevezetesen Stanisław Biernat és Ewa Łętowska professzorok részletes kommentárt írtak a nyilatkozathoz, amelyben tételesen cáfolták a TK több megállapítását is, ezek röviden összefoglalva a következők: a TK határozatai – amelyekben kimondta az alkotmány szupremáciáját – még mindig érvényesek, és soha nem kérdőjelezték meg őket. Az EUB sem. Amint írják, az EUB és más uniós intézmények nem lépték át a hatáskörüket és kényszerítették a lengyel bírakat arra, hogy a lengyel alkotmánnyal ellentétes ítéleteket hozzanak.²³ Álláspontjuk szerint a TK lépi át a hatáskörét, amikor jogot vindikál arra, hogy az EUB ítéleteit felülvizsgálja, és selektíven engedélyezze azok érvényesülését. Végül, de nem utolsósorban arra az álláspontra helyezkednek, hogy az alkotmány és az uniós jog közötti ütközés mesterségesen generált. Egy kis nemzetközi szakirodalmi kitekintéssel élve az egyik szerző még azt is felvetette,²⁴ hogy Lengyelországot ki kellene zárni az unióból: azzal érvelt, hogy mivel az uniós alapító szerződések nemzetközi szerződések, a szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény²⁵ vonatkozó rendelkezései alkalmazhatók.²⁶ E tekintetben érdemes ugyanakkor emlékeztetni, hogy az Alapító Szerződések – amelyek egyes álláspontok szerint *lex specialis*nek minősülnek a nemzetközi joghoz képest²⁷ – nem tartalmaznak olyan rendelkezéseket, amelyek lehetővé tennék egy tagállam kizárását.

3. A K-3/21. SZ. ÍTÉLET RÉSZLETES INDOKOLÁSÁNAK ELEMZÉSE

Tekintettel arra, hogy az ítélet indokolását²⁸ a TK csak több mint egy évvel később – 2022. november 16-án – tette

Constitutional Tribunal of October 7, 2021 – Angol nyelven elérhető: <https://ruleoflaw.pl/committee-of-legal-sciences-of-the-polish-academy-of-sciences-resolution-on-the-constitutional-tribunals-ruling-of-7-october/> [letöltve: 2024. 01. 04.]

21 Statement of Deans of Law Faculties of Polish Universities regarding the Constitutional Tribunal’s conclusion of 7 October 2021 in case K3/21 – Angol nyelven elérhető: <https://ruleoflaw.pl/statement-of-deans-of-law-faculties-k3-21/> [letöltve: 2024. 01. 04.]

22 26 sędziów TK w stanie spoczynku: 10 nieprawd rozstrzygnięcia z dnia 7.10.2021 r. Kronika konstytucyjna, 10 października 2021. <http://konstytucyjny.pl/26-sedziow-tk-w-stanie-spoczynku-10-nieprawd-rozstrzygnięcia-z-dnia-7-10-2021-r/> [letöltve: 2024. 01. 04.]; A nyilatkozat angol nyelvű fordítása elérhető a Verfassungsblogon Statement of Retired Judges of the Polish Constitutional Tribunal, *Verfassungsblog*, 11 October 2021. DOI: 10.17176/20211011-181701-0. <https://verfassungsblog.de/statement-of-retired-judges-of-the-polish-constitutional-tribunal/> [letöltve: 2024. 01. 04.]

23 Stanisław BIERNAT, Ewa ŁĘTOWSKA: This Was Not Just Another Ultra Vires Judgment! Commentary to the statement of retired judges of the Constitutional Tribunal. *Verfassungsblog*, 27 October 2021. DOI: 10.17176/20211027-182911-0.

24 Martin NETTESHEIM: Exclusion from the EU is Possible as a Last Resort. *Verfassungsblog*, 3 November 2021. DOI: 10.17176/20211103-231135-0.

25 United Nations, Treaty Series, vol. 1155, 331.

26 60. cikk.

27 BRUHÁCS János: *Nemzetközi jog I.* Dialóg-Campus, 2008, 247., 23. ISBN: 978-963-7296-82-6.

28 Az ítélet és a kapcsolódó dokumentumok elérhetők a TK honlapján (OTK ZU A/2022, poz. 65.). https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&po_kaz=dokumenty&sygnatura=K%203/21 [letöltve: 2024. 01. 04.]

15 A szerző ehelyütt a Dr. Benyusz Márta által a legelőször csak lengyelül közzétett rendelkező részről készített magyar fordítást használta fel.

16 Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnökének nyilatkozata (2021. október 8.) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/HU/statement_21_5163 [letöltve: 2024. 01. 04.]

17 Saját fordítás.

18 A Bizottság az év elején kötelezettségszegési eljárást indított Németország ellen is a BVerfG ún. PSPP-döntése miatt. A PSPP-döntés, valamint a lengyel, a magyar és a román alkotmánybíróság közelmúltban hozott – az alkotmányos identitáshoz kapcsolódó döntéseinek elemzését lásd BLUTMAN László: Az uniós jog elsőbbsége: alkotmánybíróságok lázadása. *Közjogi Szemle*, 2022, 15(1). pp. 1–10. ISSN 1789-6991.

19 Az Európai Parlament 2021. október 21-i állásfoglalása a lengyelországi jogállamisági válságról és az uniós jog elsőbbségéről [2021/2935(RSP)] HL C 184., 2022.5.5., 154–158. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52021IP0439> [letöltve: 2024. 01. 04.]; A témával kapcsolatban lásd még Marcin MATCZAK: Poland’s Constitutional Crisis: Facts and Interpretations. Policy Brief of the The Foundation for Law, Justice and Society, 2018, 12. https://monitorkonstytucyjny.eu/wp-content/uploads/2018/07/Matczak_Poland's-Constitutional-Crisis-Facts-and-interpretations_0.pdf [letöltve: 2024. 01. 04.]

20 Resolution No. 04/2021 Committee of Legal Sciences of the Polish Academy of Sciences of October 12, 2021 in regard to the ruling of the

közzé, csak a rendelkező rész és az indokolás előzetes összefoglalója alapján lehetett első következtetéseket levonni, amelyeket a TK sajtóközlemény formájában tett közzé.²⁹ A sajtóközlemény meglehetősen erős kijelentéseket tartalmazott az uniós jog és a lengyel jogrendszer közötti kapcsolatról, valamint az EUB működéséről, ugyanakkor egyértelműen hiányzott az e kijelentésekhez vezető gondolatok árnyalt kifejtése.

A szerző véleménye szerint – ahogyan ez már fentebb is említésre került – ez is hozzájárult az ítéletet övező viták heves természetéhez. A 393 paragrafusból álló végleges ítélet³⁰ pótolja a korábbi hiányosságot, és a rendelkező részen belül három pontban tett megállapításokhoz szilárdabb indokolást kínál. Az első pont indokolása külön kerül bemutatásra, míg a második és a harmadik pont indokolása együttesen kerül bemutatásra a következőkben.

Az első pontot illetően a TK elismerte, hogy az 'egyre szorosabb egység' fogalma megtalálható az EUSZ 1. cikkében és a 14. preambulumbekzdésében, mivel a Magas Szerződő Felek ebben állapodtak meg. E fogalom értelmében az integráció tovább fejlődhet, ennek azonban megvannak a maga korlátai, nevezetesen az, hogy továbbra is a tagállamok maradnak a 'szerződések urai', amint azt a BVerfG³¹ és más alkotmánybíróóságok is hangsúlyozták a döntéseikben. Az 'egyre szorosabb egység' fogalmát a hatáskör-átruházás elvével együtt kell értelmezni. Amint a TK írta, „[...] elfogadhatatlan, hogy a lengyel jogrendszerben a Lengyel Köztársaság hozzájárulása nélkül [...] az Alkotmánnyal összeegyeztethetetlen normák legyenek hatályban. [...] Egy demokratikus jogállamban, mint amilyen a Lengyel Köztársaság, megengedhetetlen, hogy olyan szervek alkossanak jogi normákat, amelyek a hatáskörüket nem a szuverentől, azaz a nemzettől nyerték közvetlen vagy közvetett delegáció révén.” A TK álláspontja, hogy az EUB által az előzetes döntéshozatali eljárás során kimunkált jogértelmezések nem kötelező érvényűek, mivel az Alapító Szerződések rendelkezései nem sorolják fel őket az uniós jog forrásai között. Jogforrás státuszukat az EUB ítélkezési gyakorlata állapította meg 'a Szerződések szellemében',³² ahogyan az uniós jog elsőbbségét is,³³ amelyet szintén nem rögzítenek az Alapító Szerződések.³⁴ Utóbbi ugyanakkor a 17. számú, az uniós jog elsőbbségéről szóló nyilatkozat rögzíti,³⁵ amelyet a Lisszaboni Szerződés

végleges szövegéhez csatoltak az Európai Tanács 2007. július 23-i, az említett szerződés megvitására összehívott ülésén elért kompromisszumnak köszönhetően. A TK érvelése szerint azonban a nyilatkozat tartalma memorandum jellegű, ahogyan a Tanács Jogi Szolgálatának 2007. június 22-én kelt véleménye³⁶ sem rendelkezik jogi kötő erővel.³⁷

A TK érvelésének gerince³⁸ az, hogy az EUB csak addig tarthat igényt ítéleteinek elsőbbségére, amíg tiszteletben tartja a tagállamok nemzeti identitását, és a hatáskör-átruházás elve alapján korlátok közé szorítja az alapítószerződések értelmezését. A TK álláspontja szerint ez az EUSZ 4. cikkének (3) bekezdésében foglalt 'lojális együttműködés' elvéből következik, amely kölcsönösséget feltételez. A TK érvelése szerint ezt az állítást alátámasztja a rendelkezés nyelvi elemzése, nevezetesen az, hogy míg a 4. cikk (3) bekezdésének lengyel és francia változatában a 'lojalna współpraca' és a 'coopération loyale' kifejezést használják, addig az angol változat szövegezői az 'sincere' kifejezést választották. Amint a TK írja, a szóválasztás nem ok nélkül történt: álláspontja szerint a 'lojalitás' az angolban közelebb áll a hűséghez, amely nem felel meg a tagállamok szerződéses akaratának.³⁹ Amint a TK megállapította, a 4. cikk (3) bekezdésében foglalt kötelezettség magában foglalja a tagállamok hatóságainak azon kötelezettségét, hogy közvetlenül végrehajtsák az EUB ítéleteit, ahogyan azt az EUB ítélkezési gyakorlata megköveteli. A TK szerint azonban az ilyen tagállami kötelezettség fennállásának előfeltétele a viszonyosság.⁴⁰ A 4. cikk (2) bekezdése kimondja: „Az Unió tiszteletben tartja a tagállamoknak a Szerződések előtti egyenlőségét, valamint nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része azok alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésének [...] Tiszteletben tartja az alapvető állami funkcióikat [...]”⁴¹

Ezt és korábbi ítélkezési gyakorlatát figyelembe véve a TK megállapította, hogy az Alkotmánnyal ellentétes lenne, ha az Alapító Szerződésekben rögzített 'új szakasz' olyan helyzetet eredményezne, amelyben: *i)* az uniós intézmények az Alapító Szerződésekben a Lengyel Köztársaság által rájuk ruházott hatáskörükön kívül járhatnak el. Továbbá amelyben *ii)* megszűnne az Alkotmány szupremáciája, azaz többé nem az Alkotmány lenne a Lengyel Köztársaság legfőbb törvénye; és *iii)* a Lengyel Köztársaság nem tudna szuverén és demokratikus államként működni.⁴²

29 A sajtóközlemény angol nyelven elérhető: <https://trybunal.gov.pl/en/news/press-releases/after-the-hearing/art/11664-ocena-zgodnosci-z-konstytucja-rp-wybranych-przepisow-traktatu-o-unii-europejskiej> [letöltve: 2024. 01. 04.]

30 A két különvélemény (Piotr Pszczółkowski és Jarosław Wyrembak) és három párhuzamos indoklás (Zbigniew Jędrzejewski, Mariusz Muszyński és Andrzej Zielenacki) összesen 445 bekezdéssel növeli a teljes számot. E helyütt érdemes megjegyezni, hogy a lengyel jogi terminológia nem tesz különbséget a különvélemény és a párhuzamos indoklás között, helyette a 'Zdanie odrębne' kifejezést használja, amely különvéleményt jelent, a Jędrzejewski, Muszyński és Zielenacki alkotmánybírák által benyújtott vélemények azonban tartalmuk alapján lényegében párhuzamos indoklások. A szerző ennek megfelelően párhuzamos indoklasként jelölte őket.

31 Például az ún. PSCP-döntésben (BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 05. Mai 2020 – 2 BvR 859/15 –, Rn. 1-237).

32 TK, K-3/21, para. 221.

33 Az EUB először a C-6/64. sz., Costa kontra E.N.E.L. ügyben 1964. július 15-én hozott ítéletében állapította meg.

34 TK, K-3/21, paras. 182–187.

35 A 2007. december 13-án aláírt Lisszaboni Szerződést elfogadó kormányközi konferencia zárónyilatkozatához csatolt nyilatkozatok – A. A szerző-

dések rendelkezéseire vonatkozó nyilatkozatok – 17. Nyilatkozat az uniós jog elsőbbségéről (HL C 115., 2008.5.9., 344–344).

36 „A Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a közösségi jog elsőbbsége a közösségi jog egyik alapelve. A Bíróság szerint ez az elv az Európai Közösség sajátos természetéből fakad. E megszilárdult ítélkezési gyakorlat első ítélete (a 6/64. sz. Costa kontra ENEL ügyben hozott 1964. július 15-i ítélet [1]) meghozatalának idején a Szerződésben nem volt említés az elsőbbségre vonatkozóan. Ma ugyanez a helyzet. Az a tény, hogy az elsőbbség elvét a jövőbeli szerződés sem fogja tartalmazni, semmiképpen sem változtat az elv meglétén és a Bíróság meglévő ítélkezési gyakorlatán.” – A Tanács Jogi Szolgálatának 2007. június 22-i véleménye [11197/07 (JUR 260)].

37 TK, K-3/21, paras. 184–187, 243.

38 A K-3/21 határozat 182–263. pontjának összefoglalása.

39 TK, K-3/21, para. 179.

40 TK, K-3/21, para. 180.

41 TK, K-3/21, para. 190.

42 TK, K-3/21, para. 262.

A második és a harmadik pont indokolását illetően a TK a saját ítélkezési gyakorlatára⁴³ hivatkozva megállapította, hogy sem az EUSZ 19. cikkének (1) bekezdése, sem a 2. cikke nem ellentétes a lengyel alkotmánnyal sem önmagában, sem együttesen. Az EUB ún. 'progresszív aktivizmusa' (*progresywnego aktywizmu*)⁴⁴ az, amely sérti a lengyel alkotmányt. Az EUB az Alapító Szerződésekből olyan szabályokat és elveket alkot, amelyek egyértelműen túllépik a hatáskör-átruházás elvét, és nem rendelkeznek megfelelő jogi alapokkal.⁴⁵ Amint a TK kifejtette, a lengyel bíró köteles az Alkotmányt, amely a Lengyel Köztársaságban a legfőbb jogforrás, az Alkotmányban rögzítetteknek és az esküjének megfelelően alkalmazni. Az egyetlen intézmény, amely jogosult a Lengyel Köztársaság nevében értékelni a jogi aktusok Alkotmánynak való megfelelését, az a TK, nem pedig a rendes bíróságok (vagy az EUB). Álláspontja szerint Alkotmány 178. cikkének (1) bekezdésével⁴⁶ ellentétes, hogy a rendes bíróságok ellenőrizzék az Alkotmány valamely rendelkezésének és az uniós jog valamely rendelkezésének összeegyeztethetőségét. Amennyiben az Alkotmány elsőbbségének és közvetlen alkalmazhatóságának elvei ütköznek az uniós jog elsőbbségének elvével, az utóbbi értelmezésének és alkalmazásának tiszteletben kell tartania az Alkotmány elsőbbségét a lengyel jogrendszeren belül, az Alkotmány 8. cikkével összhangban.⁴⁷ Egy bizonyos rendelkezés – jelen esetben az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsról szóló törvény (*Krajowej Rady Sądownictwa*, a továbbiakban: KRS) egy paragrafusának – hatályon kívül helyezése az Alkotmány 8. cikkének (1) bekezdése szerinti szupremácia elvével összefüggésben azt eredményezi, hogy a már nem hatályos rendelkezésen alapuló valamennyi folyamatban lévő bírósági eljárást meg kell szüntetni. Az Alkotmány fent említett rendelkezéseivel ellentétes az EUB által létrehozott olyan norma, amely felhatalmazza a rendes bíróság bíróját arra, hogy figyelmen kívül hagyja ezeket a jogszabályi

változásokat, és a TK által hatályon kívül helyezett jogszabályi rendelkezés alapján döntsön.⁴⁸

A TK álláspontja szerint sem az Alapító Szerződések, sem a Lengyel Alkotmány nem tartalmaznak olyan rendelkezéseket, amelyek alapján az igazságszolgáltatás rendszerével és szerkezetével kapcsolatos hatásköröket az EU-ra ruháznának át. A TK e tekintetben emlékeztetett, hogy ezt az EUB is egyértelműen elismerte az ítélkezési gyakorlatában.⁴⁹ Így egyértelmű, hogy ez a tagállam hatáskörében maradt, mi több, a szóban forgó kérdés a lengyel alkotmányos identitáshoz kapcsolódik.⁵⁰ Az ítélet 254. pontjában a TK kifejtette, hogy továbbra is a korábbi ítélkezési gyakorlatában⁵¹ kifejtett álláspontot képviseli, miszerint az Alkotmány 90. cikkének (1) bekezdése⁵² nem szolgálhat alapul arra, hogy egy nemzetközi szervezetre vagy annak intézményére ruházzák át a Lengyel Köztársaság államberendezkedését érintő döntések meghozatalának hatáskörét, ideértve az igazságszolgáltatást érintő kérdéseket. Amint a TK megjegyezte, ez az ítélkezési gyakorlat összhangban van a *német Szövetségi Alkotmánybíróság* (*Bundesverfassungsgericht*, BVerfG) által a 'Maastrichti határozatban',⁵³ valamint a dán legfelsőbb bíróság (*Højesteret*) által a *Carlsen kontra Dánia miniszterelnöke* ügyben képviselt állásponttal.⁵⁴ A K-3/21. sz. döntés 351–380. pontjaiban a TK ismertette a bírák függetlenségére és a bírák kinevezési eljárására vonatkozó alkotmányos rendelkezéseket az Alkotmány alapján. Az előbbi tekintetében a TK megállapította, hogy az Alkotmány 45. cikkének (1) bekezdésében⁵⁵ foglalt hatékony bírói jogvédelem elve a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak részét képezi, és lényegében egybeesik az *Emberi Jogok Európai Egyezményének*⁵⁶ 6. cikkével és az *Európai Unió Alapjogi Chartájának*⁵⁷ 47. cikkével. A TK álláspontja szerint a bírói védelemhez való alkotmányos jog magában foglalja a bírói függetlenség kettős jellegét, nevezetesen: *i)* a külső jellegét, amely megköveteli, hogy az adott szerv autonóm módon, a hivatalos hierarchián belüli alárendeltség nélkül végezze feladatait. *ii)* A második jelleg, a belső jelleg a pártatlanság fogalmához kapcsolódik, és a jogvita tárgyával szemben a jogvitában részt vevő felektől és azok érdekeitől

43 K 18/04. és K 32/09. sz. határozatok.

44 TK, K-3/21., para. 390.

45 *Márki Zoltán és Szabó Marcel* alkotmánybírák hasonló gondolatokat fogalmaztak meg a magyar Alkotmánybíróság 32/2021. (XII. 20.) határozatához csatolt párhuzamos indokolásaikban. Amint Márki írta: „[...] az EUB az Unió (nem mindenre kiterjedő) szabályai alapján és (épp ennél fogva a saját) esetjoga nyomán dönt, aminek végeredménye nem feltétlen marad a továbbfejlesztés fogalmának keretében. Ekként pedig célszerűnek látszik (el)kerülni a 'láthatatlan uniós jog' látens elismerésének jogállapotát” [32/2021. (XII. 20.) AB, para. 193]; Szabó álláspontja szerint: „[a C-16/83. számú Prantl-ügyben kidolgozott hallgatólagos előfoglalás doktrínája] értelmében tehát az olyan területen, amelyen az Európai Uniót alapító szerződések rendelkezései szerint mind a tagállamok, mind az Európai Unió jogosult jogszabályok megalkotására, az Unió buzgó jogalkotása folytán olyan részletes szabályok jöhetnek létre, amelyekhez már a tagállamok azok torzítása nélkül semmit sem tehetnek hozzá, így a megosztott hatáskör de facto az Európai Unió kizárólagos hatáskörévé válik. Tekintettel az európai intézményekben folyó széles körű és aktív jogalkotási munkára, a hallgatólagos előfoglalás elve hosszú távon bármely osztott hatáskörű jogalkotási kérdést az Európai Unió intézményeinek kizárólagos kompetenciájává alakíthat át” [32/2021. (XII. 20.) AB, para. 226].

46 Lengyel Alkotmány 178. cikk (1) „A bírák hivataluk gyakorlása során függetlenek, és csak az Alkotmánynak és a törvényeknek vannak alárendelve.”

47 Lengyel Alkotmány 8. cikk (1) „Az Alkotmány a Lengyel Köztársaság legfőbb törvénye.” (2) „Az Alkotmány rendelkezéseit közvetlenül kell alkalmazni, kivéve, ha az Alkotmány másként rendelkezik.”

48 TK, K-3/21., paras. 250–251., 361–365.

49 Lásd a TK K-3/21. sz. határozatának 269. pontjában hivatkozott EUB ítélkezési gyakorlatot!

50 Lengyelország alkotmányos identitását a K-3/21. sz. határozat 214. pontjában a következőként állapítja meg: „A lengyelek nemzeti identitásának kifejeződése az állam olyan szellemi értékekre való építése, mint a hazaszeretet, a szolidaritás, a közjó iránti elkötelezettség, a hagyományos család, a hagyományokhoz való ragaszkodás. Ezeket az értékeket az Alkotmány preambuluma is megerősíti.” A TK a határozat 348. bekezdésben a kereszténységet is Lengyelország identitásának részeként említi.

51 A TK K-18/04., K-32/09., K-45/09. sz. határozatait, valamint az U-2/20. határozat (2020. április 20.) és a P-7/20. 2021 határozat (2021. június 15.).

52 Lengyel Alkotmány 90. cikk (1) „A Lengyel Köztársaság nemzetközi megállapodások alapján nemzetközi szervezetre vagy nemzetközi intézményre ruházhatja át az államhatalmi szervek hatáskörét bizonyos ügyekben.”

53 BVerfG, Urteil vom 12. Oktober 1993 – 2 BvR 2134/92 –, 2 BvR 2159/92.

54 *Højesteret, Carlsen kontra Dánia miniszterelnöke*, 1998. április 6., I 361/1997.

55 Lengyel Alkotmány 45. cikk (1): „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyét tisztességesen és nyilvánosan, indokolatlan késedelem nélkül, illetékes, pártatlan és független bíróság előtt tárgyalják.”

56 Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (Európai Szerződések sorozat – 5. szám.)

57 HL C 326., 2012. 10.26., 391–407.

való egyenlő távolságot jelenti.⁵⁸ Amint azt a TK a 377. pontban ennek kapcsán megjegyezte: „Nem lehet valaki többé vagy kevésbé független, akár luxemburgi, akár varsói mércével mérjük is [...] egy bíró vagy független, vagy nem.” A TK álláspontja szerint a bírának a jogállamiság elve által megkövetelt függetlensége és pártatlansága nem függ a kinevezés módjától, és nem lehet minden egyes bírónál előzetesen és egyenlően mérni. Az alkotmány ugyanakkor kellően garantálja a bírók függetlenségét és pártatlanságát, ami a TK álláspontja szerint nem mondható el az EUB bíraira vonatkozó uniós szabályokról. A TK érvelése szerint az EUB bírait a nemzeti kormányok nevezik ki;⁵⁹ és ellentétben a TK bíróival, akiket határozatlan időre – lemondásig vagy halálukig – választanak meg, az EUB bírának hatévente meg kell küzdeniük az újráválasztásukért.⁶⁰

Érdeemes megemlíteni, hogy az EUB ítélkezési gyakorlata – nevezetesen a *Repubblika-ügy*⁶¹ – alapján a jogállamiság elve nem zárja ki teljesen, hogy a végrehajtó hatalom a bírák kinevezésére bizonyos mértékű befolyást gyakoroljon.⁶² A TK azzal érvelt, hogy bár valóban a KRS kizárólagos hatáskörébe tartozik az, hogy bíró jelölteket nevezzen meg a Lengyel Köztársaság elnöke (*Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*) számára, az ugyanakkor az elnök kizárólagos joga, hogy saját belátása szerint döntsön arról, hogy bíróvá nevez-e ki egy jelöltet vagy sem. Sem az Alkotmány, sem a lengyel törvények nem tartalmaznak olyan rendelkezéseket, amelyek lehetővé tennék az e határozat felülvizsgálatára vagy egyéb módon történő megtámadására vonatkozó eljárás létrehozását. Így az EUSZ 19. cikke (1) bekezdése második albekezdésének és 2. cikkének olyan értelmezése, amely a rendes bíróságok számára biztosítja a KRS vagy az elnök által hozott határozatok felülvizsgálatára vonatkozó hatáskört, nincs összhangban az Alkotmánnyal.⁶³

A TK az ügy előzetes döntéshozatali eljárás alá vonásának mellőzéséről szóló döntésével kapcsolatban arra az álláspontra helyezkedett, hogy az EUB és a TK nem egymással versengő bíróságok: míg az EUB az uniós jog értelmezésére rendelkezik kizárólagos hatáskörrel, a TK mondhatja ki az utolsó szót a jogi normák – ideértve az uniós jog – alkotmányos konformitásának kérdésében. Utóbbi az Alkotmány 8. cikkének (1) bekezdéséből következik, amely alapján az Alkotmánybíróság köteles úgy értelmezni a saját szerepét és megfogalmazni az álláspontját, hogy az alkotmányos kérdések kapcsán megőrizze az 'utolsó szó jogán eljáró bíróság' pozícióját. Mivel a szóban forgó ügyben – a TK álláspontja szerint – a TK nem uniós jogot értelmezett – hanem alkotmányossági kérdéseket⁶⁴ –, nem volt oka arra, hogy előzetes

kérdést terjesszen az EUB elé.⁶⁵ A TK a következő megjegyzésekkel zárta az indokolását: „Az Alkotmánybíróság teljes mértékben elismeri az EUB helyét és szerepét, mint olyan intézményt, amely a Szerződés által rábízott területeken ítélkezhet, azonban ennek során a ráruházott hatáskörök keretein belül kell maradnia és tiszteletben tartania a tagállamok nemzeti identitását és alapvető funkcióit, valamint a szubszidiaritás és az arányosság elvét.”⁶⁶ A TK ezt követően meghatározta az EUB ítéleteinek alkotmányossági felülvizsgálatára vonatkozó hatáskörének forrását: az EUB ítélkezési gyakorlata alapján az EUB ítélkezési gyakorlata nemcsak értelmezés útján alakítja az EU jogrendjét, hanem kvázi 'társjogalkotó' is, következésképpen alakítja az Unió tagállamainak, köztük a Lengyel Köztársaságnak a jogrendjét is. Tekintve, hogy az uniós jog hierarchikusan az Alkotmánynak van alárendelve – amint az az Alkotmány említett rendelkezéseiből és TK ítélkezési gyakorlatából is kitűnik –, az EUB ítélkezési gyakorlatában meghatározott normatív aktusok – mint az uniós normarend részei – az Alkotmánybíróság értékelése alá tartoznak alkotmányos konformitás szempontjából, azaz hogy megfelelnek-e lengyel jogrend csúcán álló jogi aktusnak, az Alkotmánynak.⁶⁷

Amint azt a TK megjegyezte: „[...] lojális együttműködés, a kölcsönös tisztelet és a párbeszéd elvének fényében”, a TK ez idáig tartózkodott ezen alkotmányos hatáskör gyakorlásától. A TK azonban 'figyelmeztette' az EUB-ot, hogy amennyiben az nem hajlandó tartózkodni az ún. progresszív aktivizmustól, a TK is gyakorolni fogja az említett hatáskört, és ennek keretében az EUB döntéseit közvetlen értékelésnek veti alá a lengyel alkotmánnyal való összhangjuk tekintetében, és szükség esetén kiiktatja őket a lengyel jogrendből.⁶⁸

4. KÖVETKEZTETÉSEK

A szerző a kutatás eredményeként több különbséget is azonosított a TK 'K-3/21. előtti' ítélkezési gyakorlata és a K-3/21. számú határozatban választott 'új út' között. Bár igaz, hogy a TK az ország uniós csatlakozása óta mindig is védte a lengyel alkotmány szupremáciáját az ország jogi hierarchiáján belül, és fenntartotta azon álláspontját, hogy a tagállamok a szerződések urai, a K-3/21. sz. határozat előtt igyekezett az együttműködő alkotmányosság keretein belül maradni, valamint hangsúlyozta, hogy az uniós jog és a lengyel nemzeti jog azonos értékekre épül.

Ez az attitűd mostanra láthatóan 'eltűnt a ködben'. Előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése helyett – amelyet

58 TK, K-3/21, paras. 357–358.

59 A lengyel alkotmánybíróság ugyan nem fogalmazza meg *expressis verbis*, hogy a jelöltnek politikailag konformnak kell lennie a jelölő kormány szemében, a szerző véleménye szerint azonban egyértelmű, hogy a bíróság implicit módon erre gondolt.

60 TK, K-3/21, para. 150.

61 EUB, C-896/19, Reppublika-ügy, A Bíróság ítélete (nagytanács), 2021. április 20.

62 Ibid. 55–56, 73.

63 TK, K-3/21, paras. 368–370.

64 Érdeemes ezt azt érvelést szembeállítani *Stumpf István* alkotmánybíróinak a Magyar Alkotmánybíróság 22/2016 (XII. 5.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában kifejtett gondolataival, amelyben a többségi döntés 56. pontjára reflektált. Az említett pontban az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy [a vizsgálat] tárgya nem közvetlenül az uniós jogi

aktus, illetve annak értelmezése, így annak érvényességéről vagy érvénytelenségéről, illetve alkalmazásbeli elsőbbségéről sem nyilatkozik. Stumpf 103. pontban kifejtett álláspontja szerint ugyanakkor: „Amint [...] az Alkotmánybíróság egy konkrét uniós jogi aktus kapcsán belebocsátkozik annak meghatározásába, hogy mit kell – az uniós aktushoz képest – Magyarország szuverenitása, illetve történeti alkotmányán alapuló önazonossága alapján védelemben részesíteni, akkor ezzel közvetve az uniós aktus *ultra vires* jellegéről, vagyis érvénytelenségéről is ítéletet mond.”

65 TK, K-3/21, paras. 129–139.

66 TK, K-3/21, paras. 389.

67 TK, K-3/21, paras. 390.

68 TK, K-3/21, paras. 389–392.

az uniós jogi relevancia miatt feleslegesnek ítélt – megkérdőjelezte az uniós jog elsőbbségének az elvét és az EUB ítélkezési gyakorlatának legitimitását. Mi több – bizonyos mértékig – megkérdőjelezte az EUB bírának függetlenségét is.⁶⁹ A TK érvelése szerint az uniós jog elsőbbsége nem a Lengyel Köztársaság által ratifikált nemzetközi szerződésből ered: azt az EUB fejlesztette ki ítélkezési gyakorlatában. A Lisszaboni Szerződéshez csatolt 17. számú nyilatkozat csupán egy 'memorandum jellegű' dokumentum.

Hasonlóképpen, a TK megkérdőjelezte az EUB ítéleteinek kötelező jellegét is, azt állítva, hogy azok nem szerepelnek az Alapító Szerződésekben a jogforrások között, a kötelező jellegüket az EUB csak 'a szerződések szelleme alapján' állapította meg. Következésképpen az EUB kizárólag addig hivatkozhat ezen ítéletek kötelező jellegére, amíg tartózkodik az utóbbi időben tapasztalható 'progresszív aktivizmusától', helyette az ítélkezési gyakorlatát a hatáskör-átruházás és a lojális együttműködés elvei által meghatározott határokon belül tartja. Ellenkező esetben a TK fenntartja a jogot, hogy eltávolítsa ezeket az ítéleteket a lengyel jogrendszerből.

A jelen cikk szerzője szerint érdemes megemlíteni, hogy mind az ítélet rendelkező része és a hozzá tartozó előzetes összefoglaló, mind a részletes indokolás alapján – amelyet több mint egy évvel később tettek közzé – egyértelmű, hogy a TK a tudományos szakirodalomban és a politikai vitákban

elterjedt felfogással ellentétben nem nyilvánította alkotmányellenesnek az Alapító Szerződések egyetlen cikkelyét sem. Amit alkotmányellenesnek nyilvánított, az az Alapító Szerződéseknek az EUB általi olyan értelmezése, amely – a TK véleménye szerint – megkerüli a korlátozott felhatalmazás elvét, és meghaladja a szuverén államnak az említett szerződések ratifikálásakor fennálló akaratát. Jóllehet, a szerző véleménye szerint ennek kapcsán a TK elkövetett egy 'logikai bukfcenct': miközben a TK több ponton keresztül⁷⁰ tagadja, hogy az EUB ítéletei kötelező jogforrások lennének, a záró megjegyzésekben a TK azt állítja, hogy hatáskörrel rendelkezik ugyanezen jogesetek felülvizsgálatára, mint a normatív uniós jog részeire, amelyet az Alkotmánynak alárendeltnek tekint.⁷¹

5. UTÓSZÓ

A történet folytatódni látszik: a TK a 2023. december 11-i, K-8/21. sz. döntésében újfent kimondta, hogy egyes, alapító-szerződésbeli kötelezettségek, illetve azok értelmezése, amennyiben lehetővé teszik a Lengyel Köztársasággal szemben (időszakos) kényszerítő bírság vagy átalányösszeg kiszabását, nem egyeztethetők össze a lengyel alkotmánnyal.⁷²

⁶⁹ A szerző véleménye szerint szerencsésebb megoldás lenne, ha az EUB bírát is hosszabb, ám nem megújítható mandátumra választanák, mint például az Európai Központi Bank elnökét, alelnökét és az Igazgatóság többi tagját, akiket az EUMSZ 283. cikk (1) bekezdése alapján nyolc évre választanak. Példaként hozható fel a magyar Alkotmánybíróságról szóló törvény 6. § (3) bekezdése, amely előírja, hogy az alkotmánybírákat 12 éves nem megújítható mandátumra választják. A szerző álláspontja szerint e szabályok jobban garantálják, hogy a megválasztott jelöltek kizárólag a legjobb szakmai tudásuk és lelkiismeretük alapján hozzák meg döntéseiket. Más szóval: ne mérlegeljék, hogy döntéseik hogyan befolyásolják az újraválasztásuk esélyét.

⁷⁰ TK, K-3/21, paras. 182–187, 221, 243.

⁷¹ TK, K-3/21, paras. 390.

⁷² Az ítéletnek egyelőre csak a rendelkező része érhető el a TK honlapján, amelynek értelmében:

1. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 279. cikke [...] amennyiben lehetővé teszi a Lengyel Köztársasággal szemben (időszakos) kényszerítő bírság vagy átalányösszeg kiszabását – nem egyeztethető össze a Lengyel Köztársaság Alkotmánya 4. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 2. cikkével.

2. Az Európai Unió Bírósága alapokmányának 39. cikke, amely az 1. pontban említett Szerződéshez csatolt (3.) jegyzőkönyvet képezi, – amennyiben felhatalmazza az Európai Unió Bíróságának elnökét vagy az EUB más bíróját, hogy a Lengyel Köztársaság, mint uniós tagállam tekintetében ideiglenes intézkedéseket rendeljen el – ellentétes a Lengyel Köztársaság Alkotmánya 8. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 2. cikkével. (Saját fordítás) – Angol nyelven elérhető: <https://trybunal.gov.pl/en/hearings/judgments/art/11589-obowiazek-panstwa-czlonkowskiego-ue-polegajacy-na-wykonywaniu-srodkow-tymczasowych-odnoszacych-sie-do-ksztaltu-ustroju-i-funkcjonowania-konstytucyjnych-organow-wladzy-sadowniczej-tego-panstwa> [letöltve: 2024. 01. 04.]